

КОНСПЕКТ

за държавен изпит по Български език и литература

Въпроси по Български език

1. **Възникване на старобългарската писменост.** Народностна основа на Кирило-Методиевия език. Състав и характер на старобългарските азбуки. Названия и числена стойност на буквите. Въпросът за произхода на старобългарските азбуки. Разпространение на старобългарските азбуки.
2. **Праславянска и старобългарска звукова система.** Носови гласни – първоначален гласеж и по-нататъшно развитие. Смесване и изравняване на носовките – отражение в средновековните писмени паметници. Ерови гласни – силни и слаби. Развой на еровите гласни в силна и в слаба позиция.
3. **Новобългарски книжовен език.** Ролята на домашната средновековна традиция, на дамаскинската книжнина, на черковнославянския и на руския език при изграждането на новобългарския книжовен език. **Филологически школи** през втората четвърт на деветнадесети век: новобългарска, славянобългарска, черковнославянска.
4. Обща характеристика на **фонемната система** на съвременния български книжовен език. Вокална система. Консонантна система. Съчетаемост на фонемите (гласни и съгласни).
5. **Звукови закони – съвременни и исторически:** палатализация, асимилация, дисимилация, редукция. Изпадане на съгласни. Премятане на съгласни. Вмъкване на гласни и съгласни. Преглас на променливо я.
6. **Думата като речникова единица** (форма и значение на думата). Лексикално и граматическо значение на думата. Промени на лексикалното значение. Преносно значение. Многозначност. Синоними. Антоними. Омоними.
7. **Заемане на лексика.** Причини за заемане на лексика. Класификация на заетите думи. Усвояване на заетите думи. Употреба на заетите думи.
8. **Фразеология.** Същност и признаци на фразеологичните единици. Структура на фразеологичните единици. Семантика на фразеологичните единици. Произход на фразеологичните единици в българския език.
9. **Съществително име.** Граматически категории на съществителното име. Членуване.
10. **Прилагателно име. Числително име. Местоимения.**
11. **Глагол.** Образуване. Лица и число. Залог на глагола. Вид на глагола.
12. **Време на глагола.** Сегашно време. Минали времена в българския език. Бъдещи времена в българския език.
13. **Наклонения на глагола.** Изявително наклонение. Повелително наклонение. Условно наклонение. Преизказно наклонение.
14. **Причастия.** Сегашно деятелно причастие. Минало свършено деятелно причастие. Минало несвършено деятелно причастие. Минало страдателно причастие.
15. **Деепричастие. Отглаголни съществителни имена. Остатъци от инфинитив. Наречие. Предлог. Съюз. Частица. Междуметие.**
16. **Словосъчетание.** Видове словосъчетания. Изразяване на връзката между съставките на подчинителните словосъчетания.
17. **Просто изречение.** Класификация на простите изречения. Видове изречения по състав и по цел на изказването. Разчленими и неразчленими изречения.

18. **Подлог. Сказуемо.** Класификация на сказуемото. Просто глаголно сказуемо. Просто междуметно сказуемо. Съставно глаголно сказуемо. Съставно именно сказуемо. Сложни съставни сказуеми.
19. **Второстепенни части на изречението** (допълнение, обстоятелствено пояснение, съгласувано определение, несъгласувано определение, приложение, сказуемно определение).
20. **Разширени и повторени части** на изречението. **Еднородни** части на изречението. **Обособени** части на изречението. **Вметнати** синтактични единици.
21. **Едносъставни изречения.** Видове – характеристика. **Пълни** изречения и изречения с изпуснати части. **Непълни** изречения. **Изречения с отстранени части.**
22. **Сложно изречение. Класификация** на сложните изречения. Сложно съчинено изречение. Видове сложни съчинени изречения. Сложни смесени изречения.
23. **Сложно съставно изречение. Видове** сложни съставни изречения (сложно съставно с подчинено подложно изречение; сложно съставно с подчинено сказуемноименно изречение; сложно съставно с подчинено допълнително изречение; сложно съставно с подчинено обстоятелствено изречение; сложно съставно с подчинено определително изречение; сложно съставно с подчинено сказуемноопределително изречение).
24. **Основни понятия в стилистиката:** сфера на общуване, речева ситуация, речево съобщение, понятието “функционален стил”. Качества и свойства на добрия стил. **Функционални стилове** на съвременния български книжовен език.
25. **Видове стилистични грешки**, породени от недостатъчно овладяване на стилистичните възможности на езика, от недостатъчно развито стилистично чувство, от нарушаване нормите на функционалните стилове, от несъобразяване със стилистичните изисквания на широкия контекст.

ОСНОВНА ЛИТЕРАТУРА

- Андрейчин, Л. Основна българска граматика. С., 1944; II изд.: 1978.
- Бояджиев, Т. Българска лексикология. София, 1986.
- Бояджиев, Т., И. Куцаров, И. Пенчев. Съвременен български език. София, 1999.
- Брезински Ст. Помагало по синтаксис на българския език. С., 1988.
- Брезински, Ст. Кратък български синтаксис. С., 1995.
- Брезински, Ст. Синтаксис и стилистика. С., 1994.
- Велева, М. През огледалото на стила. Стилистична интерпретация на художествения текст. С., 2000.
- Велева, М. Стилистичният анализ на художествения текст. С., 1990.
- Вътов, В. Лексикология на българския език. В. Търново, 1998.
- Вътов, В. Фонетика и лексикология на българския език. В. Търново, 1995.
- Георгиев, Ст. Българска морфология. В. Търново, 1991.
- Георгиев, Ст. Българска семасиология. В. Търново, 1993.
- Георгиева, Е. Обособените части на изречението от синтактично и стилистично гледище. С., 1983.
- Герджиков Г. Преизказването на глаголното действие в българския език. С., 1984.
- Грамматика на старобългарския език. С., 1991.
- Грамматика на съвременния български книжовен език. Т. I. Фонетика. София, 1980.
- Грамматика на съвременния български книжовен език. Т. II. Морфология. София, 1982.
- Грамматика на съвременния български книжовен език. Т. III. Синтаксис. София, 1983.
- Иосифова, Р., М. Илиева. Стилистика. В. Търново, 1999.
- Куцаров, Ив. Проблеми на българската морфология. Пловдив, 1982.
- Лакова, М. Местоименните въпросителни изречения в съвременния български език. С., 1991.
- Леков, Ив. Единство и национално своеобразие на славянските езици в техния основен речников фонд. София, 1955.
- Лилов, М. Изкуство на словото. С., 1967.
- Лингвистика на текста. В. Търново, 1995.

Лингвистика на текста. Съст.: Ст. Димитрова. С., 1995.
Маровска, В. Стилистика на българския език. Пловдив, 1998.
Маслов, Ю.С. Очерк болгарской грамматики. М., 1981.
Мирчев, К. Историческа граматика на българския език. С., 1958.
Мирчев, К. Старобългарски език. С., 1985.
Недев, И. Синтаксис на съвременния български книжовен език. С., 1992.
Недкова, Е. Помагало по фразеология на българския език. Русе, 2009, 128 с.
Ницолова Р. Българските местоимения. С., 1986.
Ницолова, Р. Българска граматика. Морфология. София, 2008.
Ницолова, Р. Прагматичен аспект на изречението в българския книжовен език. София, 1984.
Ничева, К. Българска фразеология. София, 1983.
Пашов П. Практическа българска граматика. С., 1994.
Пенчев, Й. Български синтаксис. Управление и свързване. Пловдив, 1995.
Пенчев, Й. Синтаксис на съвременния български език. Пловдив, 1998.
Пенчев, Й. Строеж на българското изречение. С., 1984.
Помагало по българска морфология. Глагол. Съст.: П. Пашов. София, 1976.
Помагало по българска морфология. Имена. Съст.: П. Пашов. София, 1978.
Пометкова, Я. Синонимни синтактични конструкции за изразяване на обстоятелствени и определителни отношения в съвременния български език. Русе, 2003, 228 с.
Попов К. Помагало по български синтаксис. С., 1979.
Попов, К. Съвременен български език. Синтаксис. С., 1962.
Попова, В. Стилистична функция на някои категории думи в художествената литература. София, 1979.
Радева В. Словообразуването в българския книжовен език. С., 1991.
Радева, В. Словообразователна и семантична структура на деноминалните глаголи в съвременния български книжовен език. Унив. изд. "Св. Климент Охридски", 1993.
Радева, П. Записки по синтаксис на съвременния български език. Словосъчетание и просто изречение. В. Търново, 1997.
Радева, П. Записки по синтаксис на съвременния български книжовен език. Сложно изречение. Велико Търново, 2002.
Русев, Р. Научният текст на Михаил Арнаудов. Русе, 1998.
Русинов, Р. Речниковото богатство на българския книжовен език. София, 1980.
Русинов, Р. Учебник по история на новобългарския книжовен език. С., 1980.
Савова, И. Текстолингвистика. Уводен курс. Шумен, 2000.
Ставрева, Л. Изучаване на текста като основна комуникативна единица. С., 1988.
Станева, Хр. Стилистика на българския книжовен език. Велико Търново, 2001.
Станева, Хр. Стилистика на съвременния български книжовен език. Учебно помагало. В. Търново, 1994.
Станков В. Българските глаголни времена. С., 1969.
Станков, В. Конкуренция на глаголните видове в БКЕ. С., 1976.
Станков, В. Стилистични особености на българския глагол. С., 1981.
Стоянов Ст. Членуването на имената в българския език. С., 1965.
Стоянов, Ст. Граматика на българския книжовен език. С., 1964 (и сл. изд.).
Тилков, Д., Т. Бояджиев. Българска фонетика. С. 1977.
Трендафилова, П. Стилистика на българския език. Учебно помагало (Теоретични разработки, задачи и текстове). Силистра, 2004.
Харалампиев, Ив. История на българския език. В. Търново, 1992.
Цонев, Б. Българска семантика. История на българския език. Т. II, 1934.
Цонева, Д., В. Райнов. Фонетика и фонология на съвременния български език (учебник). Русе, 2009.
Чизмаров, Д. Стилистика на българския книжовен език. С., 1982.
Янакиев, М. Записки по стилистика на български език. С., 1970.

Въпроси по литература

1. **Фолклор и литература.** Фолклорни мотиви и образи в българската литература (образът на змея и мотивът «змејова сватба», мотивът «слънчова женитба», мотивът за враждането). Универсална символика на времето и пространството. Обред и песен.

2. **Архетип.** Мит. Архетипни мотиви и образи. Представата на фолклорния човек за света.

3. **Делото на Кирил и Методий като начало на славянското просвещение.** Извори за живота и дейността на двамата братя (български, гръцки, латински). Мисии. Значение на делото им за културния и политически просперитет на славяноезичните държави.

4. **Великоморавската мисия на Кирил и Методий.** Исторически контекст. Литературната ѝ интерпретация в *Панонските легенди*. Историята на двамата братя, разказана в: *Италианска легенда и Солунска легенда* (художествена функция на чудото); *Похвално слово за Кирил* като извор за делото на солунските братя.

5. **Процесът “ПРЪЛОЖЕНИЕ КНИГЪ” и Кирило-Методиевата традиция** – школи, представители, цел и резултати (Преславски църковен събор от 893 год.; Йоан Екзарх и отворената теория за превода (“Небеса”). “Учително евангелие” (Константин Преславски) и поучителните слова на Климент Охридски като резултат от “пръложение книгъ”.

6. **Идеята Трети Рим на Симеон Велики и средновековното християнско просвещение** – Симеоновите сборници и Преславският придворен книжовнически кръг. Култът към Светите Седмочисленици. Черноризец Храбър и неговата защита на славянската писменост.

7. **Риторическата школа на Климент Охридски** – причини за създаването на Охридския духовен център. Делото на Климент и Наум Охридски. Похвалните слова на епископ Климент – образец за полемично майсторство.

8. **Неканоничният средновековен образ на света според апокрифната книжнина** в *Слово за Адам и Ева*, *Повест за Тивериадското море*, *Томино евангелие*, *Ходене на Богородица по мъките*. Причини един текст да бъде обявен за апокрифен. Класификация на апокрифните текстове.

9. **Първият български светец** и житията му. „Житие на св. Иван Рилски“ от Евтимий Търновски – Патриарх Български.

10. **Антиканонична неофициална литература през Средновековието** – произход, същност и разпространение на **богомилството като религиозно и социално движение в България и Европа**. Богомилска книжнина.

11. Същност на **“ИСПРАВЛЕНИЕ КНИГЪ”**. Патриарх Евтимий Търновски – живот и творчество. Исторически контекст и специфични особености на Търновската книжовна школа. Представители. Творби.

12. **Паисий Хилендарски** и подновеният диалог на българите със света чрез **“История славяноболгарская”** (извори за написването ѝ; жанрова специфика; агиографска композиция; ренесансови идеи в оригиналното Паисиево предисловие).

13. **Софроний Врачански** - живот и творчество (Първи видински сборник, Втори видински сборник, “Житие и страдания грешнаго Софрония” - **първото българско белетристично произведение**).

14. **Начало и развой на новобългарската поезия** – първото българско стихотворение, първата българска поема, новият тип лирически герой. Исторически контекст и литературни влияния.

15. **Петко Рачов Славейков** – живот и творчество. „Изворът на Белоногата“ – творческа история, композиция.

16. **Начало и развой на българската белетристика** – преводи; побългарявания; първата българска повест. Творчеството на Любен Каравелов.

17. **Публицистиката през Възраждането** – цариградските просветители и влашките революционери. Първият български вестник. Първото българско списание. Раковски като публицист. Славейков като публицист. «Цариградски вестник».

18. Христо Ботев в контекста на Българското възраждане – обвързаност с възрожденския тип мислене. Формиране на националния митопоетически контекст. Митологеми.

19. Христо Ботев. Основни теми, проблеми, образи в Ботевата лирика. Свободата. Вярата. Смъртта. Спасението. Екзистенциалният избор. Подвигът. Ботевата публицистика – вестници, рубрики, статии. Емоционална приповдигнатост, аналитичност, безкомпромисност.

20. Литературата на 80-те години. Пловдив като културен център. Доминиращи теми и жанрове. Представителни творби (“Записки по българските въстания”, “Под игото”, “Епопея на забравените” и други). Отношение между исторически факти и художествена условност. Антологични постижения в разказа, повестта и пътеписа.

21. Сатирата в следосвобожденската литература. Характер и значение на духовната криза през 90-те години. Критическият патос в литературата – жанрово многообразие и художествена специфика на литературните творби (Иван Вазов, Алеко Константинов, Стоян Михайловски – “Книга за българския народ” – сюжет и идеи).

22. Литературният процес през 90-те години. Традиция и нови наеви. Реализъм с критически патос, народничество. Проблемът НИЕ и СВЕТЪТ в творчеството на Алеко Константинов; Стоян Михайловски – драмата на нравствения максимализъм..

23. Традиционно и модерно в българската литература на предела между двата века. Новите естетически търсения на “Мисъл” като първи етап на българския модернизъм – предпоставки за появата му, влияния, представители. Културна програма. Ролята на “Мисъл” за модернизирването на българската литература.

24. Пенчо Славейков – жрец и воин на новото изкуство. Фактори, оказали влияние върху формирането на естетическите му възгледи (“Баща ми в мен”; немската литература и философия; руската литература). Отношение към фолклора. Традиционно и модерно в творчеството на Славейков (битово-психологически поеми, “На острова на блажените”, “Кървава песен”). Мотиви и образи в творчеството на Славейков. Темата за твореца (философски поеми, “На острова на блажените” и други).

25. Яворов – единният и раздвоенният. Ботевско начало в поезията му. Яворов и индивидуализмът. Символистични наеви. “Нощ” – драмата на човека и твореца на кръстопътя на безвремието. Философското и психологическото начало в лириката му (“Прозрения” и “Безсъници”). Основни мотиви. Особенности на поетиката.

26. Българският разказ – от фрагментарност към монолитност. Особенности на жанра. Тематика. Поетиката на разказите на Вазов, Елин Пелин, Йовков.

27. Символизмът в българската литература. Духовни и психологически предпоставки за възникването му. Особенности на поетиката. Представители (Яворов, Т. Траянов, Лилиев, Дебелянов, Ем. Попдимитров и др.). Постигания. Принос на символизма за българската литература.

28. Романът в българската литература след Освобождението. Особенности на жанра. Романите на Вазов и А. Страшимиров – проблеми, образи, идеи.

29. Българската литература през 20-те години на ХХ век. Хетерогенност на литературните явления. Основни тенденции. Литературен авангард. Експресионизъм. Гео Милев - «Септември» - полемичният патос на поемата). Естетически търсения в поезията на Елисавета Багряна и Атанас Далчев.

30. Христо Смирненски – новаторство в типа на художественото обобщение (проблематика и поетика). Патетика и трагизъм в лириката на Хр. Смирненски. Човекът и Градът. Мотивът за преобразението на човека и на света. “Приказка за стълбата” и “На гости у дявола” – идейно-емоционални внушения.

31. Септемврийската литература в контекста на новите естетически търсения през 20-те години. Художествена специфика на “септемврийската поезия”. Идейно-естетическо своеобразие на “Пролетен вятър” от Фурнаджиев, на “Жертвени кладни” от А. Разцветников, на “Ръж” от А. Каралийчев. Поемата “Септември” от Гео Милев – структура на художествения свят. Полемичен патос.

32. Постигания на българската драма (П. Ю. Тодоров “Зидари” – традиционно и модерно. “Майстори” от Рачо Стоянов – лирическа драма за творчеството, любовта и щастието. А. Страшимиров, “Вампир”, “Свекърва” – антологични постижения.

33. Нравствените послания на Йовковото творчество. Поетика на Йовковия разказ. Нравствеността на героите му. Мистичният Йовков. Художествена специфика на сборниците му.

34. Никола Й. Вапцаров – естетически възгледи. Особенности на поетиката (полемичност, комуникативност, амбивалентност). Екзистенциални мотиви в поезията на Вапцаров.

35. **Широките епически платна на 50-те години (Д. Димов, Д. Талев).** Човекът и историята, човекът и общността. Характери. специфика на художествения стил.

36. **Философско-психологическият роман в съвременната българска литература** (Ем. Станев-«Антихрист», Г. Стоев –«Цената на златото», Бл. Димитрова – «Пътуване към себе си», П. Вежинов – «Нощем с белите коне»)

37. **Историческата тема в съвременната българска литература** (А. Дончев – «Време разделно», Г. Стоев –«Цената на златото», Г. Марковски «Хитър Петър», В. Мутафчиева и др.)

38. **Тенденции в развитието на жанра разказ в съвременната българска литература** (Н. Хайтов – «Диви разкази», Й. Радичков – «Нежната спирала», Й. Вълев – «Родихме се змейове», В. Попов – «Корени» и др.)

39. **Проблемът «регионално и национално» в съвременната българска литература** - Ивайло Петров – «Преди да се родя и след смъртта ми», «Хайка за вълци», Й. Радичков, Й. Вълев)

40. **Съвременна българска поезия** (Валери Петров, Бл. Димитрова, К. Павлов, Ст. Цанев, Борис Христов и др.)

БИБЛИОГРАФИЯ:

I. ОСНОВНА

Арнаудов, М. Баладни мотиви в народната поезия. 1964, 1965.

Арнаудов, М. Студии върху българските обреди и легенди. Ч. I, II.

Бенинска-Събкова, М. Змеят в българския фолклор.

Българска митология. Енциклопедически справочник, 1994.

Василев, Вл. Студии, статии, полемики. С., 1992.

Георгиева, И. Българска народна митология. 1983.

Гинчев, Ц. По няколко думи. 1988.

Добрев, Д. Символите в творчеството на българските символисти. С., 2000.

Жечев, Т. Българският роман след Девети септември. С., 1980.

Жечев, Т. Въведение в новата българска литература. С., 1990.

Игов, С. История на българската литература 1878-1944 г. С., 1990; История на българската литература. С., 2001.

Игов, С. Кратка история на българската литература. С., 1996.

Ичевска, Т. Романите на Д. Димов. "Фабер", В. Търново, 2005.

Каролев, С. Жрецът воин. С., 1976 – 1981.

Кирило-Методиевата енциклопедия. Т.1 (1983), т. II (1996).

Кирова, М. Българска литература от Освобождението до Първата световна война. Ч1 и 2. С., 2016, 2018.

Кирова, М. Й. Йовков. Митове и митологии. С., 2001.

Лебедова, Р. Време-власт-идентичност. МЕДИАТЕХ. Плевен, 2017.

Лечева, Г. Литература на Българското възраждане. Русе. 2007.

Лечева, Г. Litera skriota mnetq verba volat. В: <https://lechevag.blogspot.com/p/1.html>

Липкова, Р. Литературният живот между двете войни. С., 1995.

Маринов, Д. Народна вяра и религиозни народни обичаи. 1994.

Ничев, Б. Съвременният български роман. С., 1981.

Панова, И. Вазов, Елин Пелин, Йовков – майстори на разказа. С., 1967.

Пелева, И. Алеко Константинов. Биография на четенето. С., 2002.

Пелева, И. Йордан Радичков. Дума, разказ, тъга. с., 2004.

Пенчев, Б. Септември 23: идеология на паметта. С., 2006.

Петканова, Д. Старобългарската литература, 1985 (1982).

Попов, Ч. Тоталитарното изкуство. УИ «Св. Климент Охридски», С., 2019.

Радев, И. История на българската литература през Възраждането, 1997.

Русев, Р. Филологически пристрастия. Русе, 1997.

Русева, В. Аспекти на модерността в българската литература през 20-те години. С., 1993.

Русева, В. Мистичният Йовков. Велико Търново, 1998.

Сарандев, Ив. Антология на български литературен авангард. Пловдив, 2001.

Стефанов, В. Българската литература. XX век, С., 2003.

Стефанов, В. Участта Вавилон. Лица, маски и двойници в българската литература. С., 2000.

Стефанов, В., Кирова, М. Светове и светувания. I. С., 2006.

Стефанов, В., Кирова, М. Теми, автори, проблеми. Изд. Фабер, В. Търново. 2009
Сугарев, Е. Българският експресионизъм. С., 1988.
Хранова, Ал. Историография и литература. Просвета, София, 2011.
Янев, С. Традиции и жанр. С., 1975.

II. ДОПЪЛНИТЕЛНА

Арнаулов, М. Очерки по българския фолклор, 1968, 1969.
Арнаулов, М. Творци на българското възраждане., т. I, II. С., 1960.
Арнаулов, М. Яворов – личност, творчество, съдба. С., 1961.
Атанасова, Ц. Кръгът “Мисъл”. С., 1991.
Българската критика за Алеко Константинов. С., 1970.
Венедиков, И. Златният стожер.
Венедиков, И. Раждането на боговете, Залезът на боговете, Медното гумно.
Георгиев, Н. Името на розата и на тютюна. С., 1994.
Георгиев, Н. Мнения и съмнения. По дирите на едно чергарство. С., 1999.
Георгиев, Н. Сто и двадесет литературни години. С., 1992.
Да четем Далчев. Сборник с материали от конференция, посветена на 100-годишнината от рождението на поета. Съст. Биляна Курташева и Йордан Ефтимов. С., 2006.
Данчев, Г., А. Калоянов. Христоматия по българска фолклористика. 1967 (1991).
Добрев, Д. Поетика на Йовковия разказ, С., 1989.
Добрев, Ч. “Време разделно”- българската Голгота. С., 2008.
Добрев, Ч. Забранените плодове на познанието. Емилиян Станев . С. , 1982.
Дойнов, Пл. 1907: Литература, автономия, канон. С., 2009.
Дойнов, Пл. Българската поезия в края на XX век. С., 2007. I, II
Енциклопедия на българската възрожденска литература. В. Търново, 1997.
Жечев, Т. История и литература. С., 1989.
Звезданов, Н. Неосветените дворове на душата. Йордан Радичков. С., 1987
Иванов, С. Поезията между две епохи. С., 1994.
Каролев, С. Жрецът воин. С., 1976 – 1981.
Куев, К., П. Динев, Д. Петканова, Христоматия по старобългарска литература. С., 1961.
Лебедова, Р. Златна Добруджа в българското етнокултурно пространство. С., 2005.
Лебедова, Р. Неизчерпани диалози. В. Търново, 2008
Пенев, Б. История на новата българска литература. Т. I – IV. С., 1976 – 1978.
Петканова, С. Старобългарска литература. Енциклопедически речник. С., 1992.
Радев, Р., Лебедова, Р. Събднати пътувания на духа чрез словото и пластиката. В. Търново, 2008.

04.02.2020

РЪКОВОДИТЕЛ НА КФПН:

Гр. Силистра

(доц. д-р В. Стоянов)

ДИРЕКТОР:

(доц. д-р В. Стоянов)